

821.161.2
К61

Богдан Коломійчук

С 1208420

300 МИЛЬ НА СХІД

видавництво
СТАРОГО ЛЕВА

II

Відень

30 жовтня 1920 року

Крок за кроком у порожнечу...

Холод і сирість кам'яних стін відчувається шкірою. Одяг не гріє, наче його немає зовсім. Поодинокі жарівки, які вкрай ощадно розвішані під суфітом тунелю, лише через кожні п'ятнадцять або й двадцять кроків ледве розбавляють темряву.

Чути власне дихання і звуки власних кроків. У скронях стугонить так, що голова, здається, от-от вибухне, мов динаміт.

З кожним кроком нутро все більше крижаніє від страху, ніби попереду чекає сама смерть.

Дихання невдовзі перетворюється на спазм. Кроки стають хаотичними, наче в п'яниці посеред нічної вулиці. Скільки це ще триватиме? Де в біса закінчується цей

тунель? Хочеться кричати, аж доводиться затиснути рукою рота. Боротися з самим собою.

Хтось іде назустріч. Чиясь безформна тінь миготить на стінах із випуклого каміння. Вона прозора й ледь помітна. З'являється, коли незнайомиць проходить під жарівками, а потім знову зникає.

У кишені плаща лежить револьвер. Це єдиний рятунок від невідомого, який наближається швидко, мов звір. Здається, це він сам, а не його тінь ковзає по камінню... У руках його довгий кривий ніж. Видно навіть обличчя, перекошене в диявольській гримасі.

— Хто ти?.. Хто ти?! Стояти! Стій!!!

Постріл! Ще один!

Марно... Кулі проходять крізь нього, мов крізь туман. Вдаряються об стіни, висікають іскри. Диявольська посьмішка тепер навпроти, ближче, ніж на відстані удару.

Знову постріл. Тепер майже впритул... Знову в нікуди.

З горла виривається крик — остання зброя поранених страхом і відчаєм.

Чоловік у темній кімнаті підхопився на ліжку. Сон минув, залишивши по собі гострий біль у потилиці й холодний піт на чолі.

Крізь вікно в кімнату пробивалося світло вуличного ліхтаря. Воно м'яко розливалось на письмовому столі й звідти потрапляло на дерев'яну підлогу. Десь у темному кутку чувся розмірений хід годинника. Ніч дихала спокоем.

У двері обережно постукали.

— Пане Вістовичу, — почувся приглушений жіночий голос. — Пане Вістовичу, у вас усе гаразд?

— Так, пані Новак, — видихнув чоловік, — усе добре...

— Ви кричали, пане Вістовичу... — додала вона ледь чутно.

Він підвівся, зняв одяг зі спинки крісла й хутко одягнувся. Потім підійшов босоніж до дверей і, двічі повернувши ключ у замку, відчинив.

Пані Новак, власниця помешкання, де він винаймав кімнату, невисока темноволоса жінка, щільно закутана в теплий халат, стояла на порозі, дивлячись на нього низу вгору широко відкритими очима.

— Знову наснилося страхіття?

Вістович кивнув.

— Пробачте, що розбудив, — винувато додав він.

Жінка стонула плечима.

— Ходімо на кухню, я заварю чаю, якщо вже обидвоє не спимо, — запропонувала пані Новак і, повернувшись, зникла в пільмі коридору.

Вістович зайшов назад до кімнати, намацав поряд із дверима вимикач і ввімкнув електричне світло. Праворуч на стіні висіло дзеркало, звідки на нього подивився високий чоловік у зім'ятій, поспіхом одягненій сорочці без комірця. Обличчя мав стомлене, очі запалені, тонкі губи міцно затиснені й майже безкровні. На високому чолі — кілька виразних зморщок, що нагадували нерівні спущені струни. Шкіра аж до сірості бліда. Волосся мало би бути зачесане назад, але тепер кумедно стирчало в різні боки.

Чоловік був міцної статури, й схоже, що раніше — навіть дещо огрядний. Утім, за чотири роки на фронті добряче висох. Мирне життя у Відні також минало без надмірної розкоші, тож до попередньої ваги він не повернувся.

Стрілки годинника показували другу ночі. Ніякогб чаю зараз йому не хотілося, проте чоловік поправив сорочку, одягнув наверх камізельку і, нанісши на волосся трохи брилантини, акуратно його зачесав. Узяв зі столу свою папіросницю, витягнув цигарку і з виразним задоволенням закурив. Від цигаркового диму трохи полегшало: руки перестали дрібно тремтіти, а думки прояснилися.

Поклавши сірники й папіросницю до кишені, Вістович попрямував на кухню. Тут уже гудів газовий примус, на якому потроху нагрівався чайник. Невдовзі зайшла і пані Новак, перевдягнена в домашню сорочку й бавовняну спідницю. На плечах мала теплу накидку. Волосся жінка стягнула в тугий вузол на потилиці.

Владислава Новак була родом звідкілясь із Моравії. До Відня переїхала понад двадцять років тому разом із чоловіком та матір'ю, продавши на батьківщині чимале господарство, землю й великий будинок. Грошей якраз вистачило, щоб придбати двокімнатне помешкання на одній із бічних вуличок Кольмаркту¹ і на перший тиждень-два скромного життя у столиці.

Все це було зроблено заради їхнього єдиного десятирічного сина Петера, якому батьки хотіли забезпечити добре майбутнє. І всупереч волі матері, старої Богуміли Брунової, яка за цей крок ненавиділа подружжя лютою ненавистю. Крім того, ненавиділа «гівнюка Петера», «бісовий Відень» і «срану німецьку мову», яку ніколи достатньо добре не розуміла і навіть не намагалася зв'язати нею бодай два слова.

¹ Кольмаркт — одна з центральних вулиць Відня.

— Якби твій батько був живий, ти б ніколи не посміла так зі мною вчинити! — кричала вона на доньку. — Негіднице! Курво! Слід було вдушити тебе в колиці!..

Знаючи свою провину, Владислава опускала очі й натирала підлогу, готувала їжу, прала одяг. Вона дала собі тверду обіцянку, що витримає цей нескінченний потік образ, який лився їй на голову, доки чоловік був на роботі. Молодому й сильному Яну Новаку, на щастя, швидко вдалося дістати місце вантажника на *Staatsbahnhof*¹. Коли він, стомлений і голодний, повертався додому, Богуміла замовкала, проте тільки для того, щоб вранці, коли за ним зачинялися двері, з новими силами узятися до своїх прокльонів.

— Це все ті клятві книжки німецькою! — докоряла вона Владиславі. — Ти забагато читала їх у дитинстві й через це геть звихнулася...

Авжеж, її маленька Влада багато читала, а тому мріяла про життя зі сторінок романів: красиве місто, люди в дорогому одязі, театри, кав'ярні... Нарешті вона була там, де це все може принаймні бачити, а тому, ковтаючи сльози, слухала образи й працювала. По обіді зі школи приходив Петер, тож вона могла хоч на якийсь час зачиритися з ним на кухні, щоб нагодувати хлопця й розпитати, як минув день.

Кілька років усе, начебто, йшло як слід: Петер вступив до гімназії, Яна зробили старшим над бригадою, сама вона навчилася затикати старій Богумілі рота, коли та зовсім пускалася берега.

¹ *Staatsbahnhof* (пізніше — *Ostbahnhof*) — один із давніх залізничних вокзалів Відня. Тепер не існує.

Влітку 1914-го в газетах написали, що десь у Сараєво вбили наступника імперського престолу, а ще через місяць було оголошено мобілізацію¹. Почалася Велика війна.

Яна забрали до війська взимку 1915-го року, Петера, на той час вже високого міцного юнака, — навесні 1916-го. Владислава зосталася сам на сам із матір'ю, яка до того часу зробилася геть німечкою. Клясти доньку з попереднім завзяттям стара вже не могла, натомість з її зморщеного обличчя не сходила міна ехидного вдоволення. «Бачиш, — мовляв, — а я казала тобі, що ти дурницю робиш. А я казала, що цей твій Відень гівна вартий».

Владислава знову мовчала. Якогось дня перенесла до її кімнати свої речі, бо в іншу мусила прийняти квартиранта — інакше було не вижити.

Потім прийшла страшна звістка: Ян загинув десь у Галіції. Як не дивно, Владислава не плакала, мовби до цієї втрати давно була готова. Зібралась силами й чекала на повернення сина. Була переконана, що Петера ця доля мине.

Молодий лейтенант Петер Новак і справді щасливо повернувся з фронту. Худий, стомлений, з хрестом «*Ver Dienst*» найвищого ступеня на мундирі². Щоправда, мундира свого він більше жодного разу не вдягнув, нагороду також заховав якнайдалі.

¹ 28 червня 1914 року в Сараєво сербський анархіст Гаврило Принцип убив наступника австро-угорського престолу, ерцгерцога Франца Фердинанда та його дружину, що стало приводом до початку Першої світової війни.

² «Хрест за військові заслуги» — офіцерська бойова нагорода в австро-угорському війську. Існували три ступені. Третій був найвищим.